

О.Ю. ІВАНОВ

Олександр Юрійович Іванов, кандидат юридичних наук, старший викладач Національної академії Служби безпеки України

ORCID: 0000-0002-5890-5369

ЕТНІЧНІ ВИТОКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ЯК ОСНОВИ ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ

В умовах сучасних геополітичних трансформацій наріжним каменем у світовій системі міжнародних відносин та міжнародного правопорядку є питання створення єдиного геополітичного та політико-правового простору в Європі. У цьому аспекті важливе значення має ідея об'єднаної Європи в її еволюційному, просторовому та сутнісному вимірах. Останній передбачає залучення категорії європейської цивілізації як бази-су для становлення ідеології загальноєвропейської єдності. При цьому, незважаючи на очевидну наукову та практичну значущість означеної проблематики, її ґрунтовну історіографічну базу, дискусійним залишається факт наявності європейської цивілізації як геополітичного, політико-правового та етнічного цілого, а також питання меж її поширення. Попри значну увагу наукових кіл, найбільш гостро стоїть питання етнічної однорідності Європи як основи творення цивілізації і, відповідно, спільного правового простору.

З огляду на зазначене, **метою** пропонованої статті є висвітлення витоків формування етнічної структури сучасної Європи в контексті становлення єдиного цивілізаційного та правового простору.

Радянські суспільствознавці середини 1960-х рр. на протигагу західним ідеям об'єднаної Європи, названими «буржуазним європоцентризмом», розробляли концепцію історичної єдності культур¹. Метою цієї концепції було довести неможливість утворення будь-якої іншої міжнаціональної спільноти на протигагу радянській. Під культурою в цьому випадку розуміли рівень розвитку суспільства у відповідну історичну епоху. Тобто, термін цей міг бути застосований до будь-якого суспільства на будь-якому рівні його розвитку. Історична єдність культур, як стверджували дослідники, не означає їхньої тотожності. У свою чергу, під тотожністю розумілася цілковита повторюваність явищ, їхня безумовна ідентичність. Однак це не заважало апологетам радянської ідеології стверджувати, що у світовому історичному процесі не можна віднайти цілком тотожних явищ, оскільки сутність світового розвитку полягає в безперервному становленні нового, того, якого іще не було. Втім, елементи тотожності розглядалися як такі, що характерні для історичних явищ, адже це зумовлено спадкоємністю в їхньому розвитку як сутнісною рисою всесвітньої історії. Тобто тотожними можуть бути лише окремі риси культур, а не культури як цілісності. На підставі цього вчені висували гіпотезу про те, що кожен історичний феномен нетотожний і тотожний водночас з іншими історичними явищами, він утворює єдність цих двох діалектичних моментів – еволюційної подібності та відмінності з іншими такими феноменами. «Єдність» неодмінно включає діалектичну суперечливість, вона не формально протилежна «множинності», а, навпаки, передбачає її існування. На підставі цього поряд із категорією єдності культур до наукового обігу було введено термін «єдність та множинність культур» як більш обширний за змістом. Єдність між культурами допускалася лише з точки зору поширення на них дії подібних загальних закономірностей історичного процесу, але не формування спільного соціокультурного середовища.

У парадигмі згаданої концепції історичної єдності культур дослідники оперували також і поняттям «особливості різних народів», під яким розуміли історично сформовану племінну чи національну самобутність відповідних народів². Поряд із тим культивувалась ідеологема, за якою в межах одного народу можуть існувати окремі етнографічні групи, якими є стійкі соціальні об'єднання, що відрізняються за комплексом історико-географічних ознак (видозміни мови, релігії, національних традицій та ін.). Виходячи з цього, можна дійти висновку, що народи, які мають суміжні ареали розселення, також можуть набувати схожих ознак і формувати спільний соціокультурний простір, тобто створювати основу для цивілізації. А це деякою мірою суперечить згаданому вище основному постулату концепції історичної єдності культур стосовно того, що єдність означає лише наявність загальних закономірностей у розвитку культур, а не їхню взаємодію. Попри вказану неузгодженість, ця концепція відкидала існування будь-яких поліетнічних утворень як явище, що суперечить закономірностям історичного процесу.

Очевидно, що висвітлена вище концепція історичної єдності культур доволі заідеологізована і в цілісному вигляді була придатною лише для застосування під час її створення. Емпірична база, залучена розробниками, доволі ґрунтовна та включає дані не лише історичної, а й природничих наук, однак ідеологічний ухил методології дослідження майже повністю нівелює її цінність. Водночас важливим здобутком розробників концепції є розширене розуміння поняття культури та включення до нього не лише соціально-економічних факторів. Незважаючи на те, що культурою визначено будь-який рівень розвитку суспільства, а не найвищий, заслуговує на увагу відзначення еволюційності цієї категорії. Ідея тотожних та нетотожних явищ у

розвитку культур має важливе науково-практичне значення (у тому числі, для дослідження формування ідей об'єднаної Європи), однак, на нашу думку, її реалізація повинна базуватися на аналізі чинників етнічної спорідненості культур як таких, що опосередковують особливості політичного, релігійного, соціально-економічного та інших аспектів життя відповідного суспільства.

Наприкінці XIX ст. німецький професор Ф. Ратцель видав ґрунтовну працю в двох томах під назвою «Народознавство». У ній було подано історію формування всіх відомих на той час етносів у світі. Розділ під назвою «Європейці» містить характеристику кількох десятків етносів, які в різні часи населяли європейський континент³. До цього переліку було включено всі народи, які зазнали впливу східних культур, у ході чого змогли зберегти свою етнічну самобутність. Порушуючи вкотре питання про етнічні та географічні межі Європи, Ф. Ратцель наголошує на тому, що європейські народи завжди перебували у стані спільної боротьби проти завойовників зі Сходу. Спочатку це були арабські, потім – монголо-татарські, а згодом і османські війська. Усі зараховані вченим до когорти європейців етноси набували подібних рис нібито саме в ході протистояння названим загрозам. Разом із тим османські турки названі серед європейських народів з огляду на те, що вони, як і мадьяри, будучи різновидом тюркських народів, суттєво відрізнялися від них за ознаками раси та способу життя. Також зазначимо, що прагнення султанської верхівки в Османській імперії до розширення її завоювань (насамперед за рахунок територій західноєвропейських країн) призводило до переважання у місцевому суспільстві арабських елементів над турецькими (турки мислили себе спадкоємцями династії Омейядів, представники якої за часів свого правління в Арабському Халіфаті здійснили масштабні завоювання) і, відповідно, втрати населенням відповідних рис національної ідентичності.

Етносом, який дав початок усім іншим європейським народам, професор Ф. Ратцель називав семітів. Увібравши в себе впливи культури імперії халдеїв, а також християнства та ісламу, семіти в умовах гонінь проти перших християнських поселень почали розповсюджувати територією Римської імперії елементи названих течій. Пізніше фінікійці, завоювавши Грецію та Італію, розповсюдили на їхні території семітський елемент, справши зародженню там власних цивілізацій. Відтак, Ф. Ратцель вважав становлення основ європейської цивілізації історичною місією семітів. Впливам же арабської, тюркської та монгольської культур відводилася провідна роль на завершальному етапі утвердження цивілізації в Європі як єдиного цілого за доби раннього Середньовіччя. На цьому, на переконання дослідника, характеристику історії становлення етнічної структури європейської спільноти слід завершувати, оскільки подальша консолідація місцевих етносів реалізувалася виключно в політичній площині (шляхом утворення воєнних союзів, скликання конгресів за результатами війн та ін.).

Окреслена Ф. Ратцелем схема національного складу Європи та генези його формування стала квінтесенцією наукових концепцій, розроблених представниками західноєвропейських наукових кіл у середині – другій половині XIX століття. Вони розроблялися в умовах зміцнення монопольного становища провідних країн у політичній та економічній сферах, а також перегляду світової колоніальної системи. Саме за таких умов і зароджувалися теорії про вищі та нижчі нації, раси, базовані на досягненнях як суспільних, так і природничих наук. Повноцінними та вартими окремого наукового аналізу вбачалися лише ті етноси, які спромоглися зберегти власну державність, навіть попри високий рівень розвитку їхньої культури. Це, зокрема, стосувалося народів Східної Європи, не врахованих французьким професором і одночасно міністром закордонних справ Ф. Гізо у курсі лекцій під назвою «Історія цивілізації в Європі»⁴. У такій парадигмі слід розглядати й те, що учасниками європейських конгресів протягом XIX ст. (Віденського (1815 р.), Паризького (1858 р.), Берлінського (1878 р.) та ін.) ставали далеко не всі держави, а лише ті, які мали імперські амбіції на континенті та у світі загалом. Період XIX ст. збагатив істориків значним арсеналом артефактів, здобутих під час експедицій, які направлялися метрополіями до колоній з метою вивчення природно-географічного середовища останніх. Разом із тим зроблені на підставі цих артефактів висновки узгоджувались із пріоритетами переділу світу та зміцнення колоніалізму. Тому подальше застосування їх у науковому обігу повинно здійснюватися лише з урахуванням зазначених вище факторів.

Аналізуючи витоки етнічної історії Європи, встановлюємо, що в ході формування національного складу регіону сформувалися відокремлені «вогнища» європейської культури – греко-римське та германське. Ці процеси історики відносять приблизно до VIII ст. до н. е., а їхню консолідацію та єднання у спільну цивілізацію – до V ст. н. е., коли припинила своє існування Західна Римська імперія і розпочалося Велике переселення народів. Водночас такі хронологічні межі видаються доволі умовними, оскільки об'єднувачі фактори мали місце від самого початку етногенезу на континенті. Саме вони і підтверджують те, що єднання європейських народів – це необхідна історична закономірність, а не прояв ситуативної співпраці між ними. Очевидно, що в цьому випадку народ розглядається не як політичний суб'єкт, рис якого він набуде на тлі досягнень Великої Французької буржуазної революції наприкінці XVIII ст., а як етнічна спільнота. Проте між зазначеними аспектами розуміння категорії народу існують діалектичні взаємозв'язки і взаємна обумовленість.

У II тис. до н. е. на територію Європи стали поширювати вплив так звані «східні високі культури», носії яких населяли територію сучасного Близького Сходу та Середньої Азії. З огляду на порівняно більш сприятливі природно-географічні умови на цих землях, їхнє населення оволоділо значно ширшим арсеналом засобів та способів для обробки природних матеріалів в умовах бронзового віку. Проникнення та поширення цих культур у сучасну Європу відбувалося через її південно-східні кордони: Іберійський півострів, Балкани та Закарпаття. Наслідком цих процесів стало формування власних культур (аунетицерської, курганної, полів

поховальних урн та нордичного кола), які охоплювали ареал від нижньої течії Дунаю і до сучасних західних кордонів Франції та Іспанії⁵. Істотно, що вказані культури охопили майже всю європейську територію, зародившись у Східній Європі та почавши подальше поширення саме з неї. Спільними для названих культур були такі явища, як ієрархічне розшарування суспільства, інтенсивний розвиток торгівлі та торгових зв'язків з іншими поселеннями, споріднені традиції поховань, виробництво посуду та прикрас із дорогоцінних металів тощо. У такий спосіб на європейських теренах починала зароджуватися самобутня культура, у тому числі й політична: правитель не прирівнювався до божества, як це вже було на той час у розвинених країнах Сходу (зокрема, Месопотамії), але все ж управлінська верхівка була чітко відокремленою в суспільстві.

Із переходом до залізного віку в Європі в першій чверті I тис. до н. е. сформувалася гальштатська культура з ареалом поширення від сучасної Хорватії до Північної Іспанії⁶. Розвинувшись із культури полів поховальних урн, вона охопила ті племенні центри, населення яких зосереджувалося на видобуванні солі. Нові залізні знаряддя праці, відкривши можливості для видобутку природних мінералів, сприяли завдяки цьому формуванню нових торгівельно-економічних центрів із власною сировинною базою. Серед їхнього населення чітко виділялися такі прошарки, як селяни, ремісники й торгівці, що свідчило про рівномірну ліквідацію залишків ознак первіснообщинного ладу в усій Європі. Поряд із тим артефакти матеріальної культури (насамперед залізна зброя) також були свідченням спорідненості протидержавного ладу на європейській території. Відтак, гальштатська культура поєднала поселення, що охоплювало практично всю територію сучасної Європи, причому як Західної, так і Східної. Саме за часів її поширення почалося становлення єдиного соціокультурного простору як основи для формування середовищ («вогнищ») поширення європейської цивілізації та для подальшої політики єднання етносів за часів Великого переселення народів.

Історіографія знає також інші фактори, які свідчать про спільне походження європейських етносів. Одним із них є спільне індоєвропейське походження, котре наразі відображається у спорідненості мов відповідних народів. Не пізніше першої половини II тис. до н. е. індоєвропейські племена почали розселятись на території Центральної та Східної Європи, мігрувавши зі степів Поволжя та Північного Причорномор'я⁷. Як вважають дослідники, саме на цій території сформувалися ті діалектні спільноти, мови яких згодом поширилися на європейських теренах. При цьому відкритим залишається питання щодо співвіднесення цієї території з ареалом зародження племен індоєвропейської спільноти. Загалом же племенами, поєднаними під назвою індоєвропейських, населялися землі від крайнього заходу Європи і аж до півострова Індостан (звідси й етимологія назви цієї групи племен). Усі вони, незважаючи на різні місця зародження, активно займалися землеробством, одомашнювали диких тварин і мали високорозвинене військо. Серед членів суспільства чітко виокремлювалися прошарки царів (жерців), воїнів та общинників. Такий поділ, базований на ідеях давньоіндійського трактату «Ригведа», передбачав, що кожен із названих прошарків уособлював відповідно владу, силу та родючість.

Очевидною видається подібність між наведеною градацією верств населення в індоєвропейських племенах та в суспільстві середньовічної Європи за часів розвиненого феодалізму. Так, у структурі феодального суспільства виділялися три стани: *oratores* («ті, що моляться»), *regnatores* («ті, що воюють») та *laboratores* («ті, що працюють») – духовенство, дворянство та «третій стан» (залежні верстви населення). Як за часів поширення індоєвропейської спільноти жерці, будучи служителями культу, здійснювали судочинство і мали право вирішального голосу на зборах племені, так і в середньовічну добу під юрисдикцію церковних судів підпадали практично всі сфери суспільного життя. Воїни в обидва періоди були гарантами особистої безпеки правителя та реалізації його політики, за що наділялися найвигіднішими землями. Статус селян як феодально залежного населення поступово пригнічувався, однак общинна форма організації господарювання на теренах як Західної, так і Східної Європи залишалася незмінною в окремих випадках аж до початку XX століття. Описана структура суспільства з урахуванням незначних видозмін була характерною для всіх європейських країн, що неодмінно виступає додатковим аргументом на користь їхньої етнічної однорідності.

Найбільш відчутного впливу, за даними сучасної історіографії, європейська цивілізація зазнала з боку кельтів⁸. Їхні племена з'явилися на території Європи близько середини V ст. до н. е., зайшовши за кількома напрямками як із боку Середземного моря, так і з боку Дунаю. Розселившись на європейському суходолі, кельти зайняли території від східних Альп до Атлантики, Піренейського півострова та Британських островів. На середину III ст. до н. е. їхні поселення досягали на сході середньої течії Дніпра. Загалом на той час нараховувалось уже 25 розрізнених кельтських племен, які рівномірно охоплювали всю означену вище територію. Місцями їх найбільшої концентрації були: північ Аппенінського півострова (ценомани, лінгони, бойї, анари, сенони), нижня течія Рейну (нантуанти, салувії, інсубри), північно-західна та центральна частини півострова Мала Азія (толїстобойї, тектосаги, трокми). А станом на I ст. н. е. внаслідок зміцнення позицій Римської імперії ще 18 кельтських племен розселилися на території сучасної Ірландії. Зазначене свідчить, що до того часу, коли кельти стали основою населення англосаксонських королівств, їхній вплив був відчутним на всій території Європи та Передньої Азії. Із цього очевидно також те, що саме кельти сприяли поширенню традицій континентального соціокультурного середовища на територію острова Велика Британія. Кельти межували із представниками греко-римської та германської цивілізацій і будучи завойованими останніми сприяли їхньому уподібненню шляхом сприйняття схожих традицій політичної, релігійної та інших напрямів культури. Цивілізації античного світу сприймали від завойованих народів найкращі досягнення, і підкорені кельти не стали винятком із цього правила.

На відміну від племен гальштатської культури та індоєвропейської групи у кельтів сформувалася відносно чітка протодержавна організація. Першоджерела достеменно зафіксували, що на середину V ст. до н. е. припав період правління царя Амбігата на західних від Рейну територіях, де пізніше стали проживати племена галлів. Амбігат здобув владу в результаті боротьби між племінними вождями, наслідком якої було, серед іншого, усунення від влади гельветів – великих землевласників. За правління цього царя мала місце експансія рейнських кельтів на схід, і вожді підкорених племен мусили ставати до нього на службу. Так сформувалася система, що нагадувала пізнішу військову демократію. У зв'язку із завойовницьким вектором політичного курсу Амбігата роль воїнства в його протодержаві суттєво зміцнювалась, а в результаті численних походів з'являлися полонені, яких потім перетворювали на рабів. Професійні жерці більше не становили правлячої верхівки, цар набував ознак виборного військового ватажка. За цією ознакою кельти суттєво відрізнялися від «високих східних культур», де правителі вважалися намісниками божеств на землі (держави Месопотамії, Єгипет, Індія, Китай). Якщо племена індоєвропейської групи запозичили цю традицію, хоч і у власній інтерпретації, і тривалий час її зберігали, то кельти вже достатньою мірою сформували самобутню культуру і були спроможними відмовитися від східних звичаїв.

У кельтів сформувалася доволі розвинена соціальна стратифікація. Кожне із підвладних цареві племен володіло землями, які його члени мали самостійно обробляти і захищати від зовнішніх нападів. Для таких потреб у кожному племені формувалося власне військо, представникам якого було надано у володіння найкращі землі. Окрім цього, мир та злагода у племені підтримувалися завдяки розвиненій системі переговорів із потенційними нападниками – сусідніми племенами, краще розвиненими в економічному і воєнному аспектах. Зазначене уподібнювало звичаї кельтів із політичною культурою Давньої Індії, описану в «Артхашастрі». Однак якщо вожді Імперії Маур'їв могли вести переговори лише з рівними за статусом правителями, то в кельтів такої диференціації не було. Ближче до нової ери вони починали вести все більш осілий спосіб життя, і постійні завоювання не узгоджувались із землеробством як основним видом їхньої господарської діяльності. Тому європейська дипломатія багато в чому завдячує саме кельтам і їхній культурі.

Поряд із військовими звичаями, у кожному із кельтських племен було вироблено власний порядок землекористування⁹. Розвиток землеволодіння призвів до становлення основ соціальної нерівності, залежності одних верств населення від інших. Однак спільним для всіх племен було те, що землі, призначені для сільськогосподарських потреб, перебували в общинному володінні. На початку кожного року загальні збори відповідного племені розподіляли між його членами землі для обробки. У такий же спосіб проводився і розподіл зібраного врожаю відповідно до участі кожної особи в його вирощуванні та збиранні. Усю зібрану продукцію землероби мали передавати старійшинам, які вже й відповідали за її розподіл загальними зборами. За порушення названого порядку розподілу врожаю винних осіб карали на смерть, що може свідчити про таке: по-перше, земля у кельтських племен мала високу цінність як засіб виробництва і тому підлягала посиленій охороні; по-друге, розпорядження землею та вирощеними на ній плодами було прерогативою вищих верств населення, а общинне землеволодіння реалізувалось на розподілених між общинами за рішенням старійшин племені землях. До обробки землі залучались і захоплені в результаті війн полонені, яких перетворювали на рабів як засіб праці. Описана система, за якої правителю належала верховна власність на засоби виробництва, майже ідентична тій, яка під назвою «азійський спосіб виробництва» існувала у східних деспотіях. На відміну від країн Азії, у кельтів абсолютно всі вільні члени племені брали участь у розподілі земель та врожаю. Система, подібна до зазначеної вище, склалась у Франкському королівстві, а також у країнах Балкан і у Східній Європі, що неодмінно виступає додатковим аргументом на користь етнічної однорідності європейської цивілізації.

Звичаї кельтських племен, які дійшли до наших днів, зберегли доволі детальні відомості щодо організації владних структур у кельтів та їхнього функціонування¹⁰. Так, правителі (царі та племінні вожді) були виборними і щорічно переобиралися на загальних зборах племені. Спиралися вони на бюрократичний апарат, який складався із великих землевласників. На період війни цар виконував функції верховного воєначальника. У мирний час він мав двох помічників, один із яких відповідав за організацію війська та підтримання його у стані бойової готовності, а інший – за управління на місцях та підтримання належного правопорядку. Судочинство здійснювали вже не жерці, а місцеві вожді, які також посідали відповідні шаблі у воєнній ієрархії. Причому карали кельтів лише за ті дії, які вони вчиняли на території проживання племені. Будь-яке рішення вождя завжди вважалось істинним і не підлягало перегляду, а у випадку, якщо загальні збори племені не підтримували його, це вважалось саботажем і тягнуло за собою невідворотне покарання. За цим звичаєм підлягали відповідальності також і окремі особи, не згодні з рішенням вождя, і каралися вони як за зраду або дезертирство. Судочинство здійснювалось вождями виключно в межах своїх племен, за чим стежив один із згаданих вище помічників царя. Разом із тим цар не втручався у здійснення судочинства особисто.

Описана система організації влади в кельтів була більш розвиненою порівняно з тими, які сформувались у східних суспільствах. Загальні збори племені хоч й обмежено, але брали участь в управлінській діяльності. Воєнна система організації суспільства була характерною як, наприклад, у царський період історії Давнього Риму, так і в Давньоруській державі та суміжних із нею східноєвропейських царствах. Таку ж систему запозичили і франки, розвинувши на основі неї інші, більш досконалі. Формування земельної аристократії з числа вірних цареві воїнів також стало характерним для держав на теренах усїєї Європи. Общинна

форма організації влади та господарства, видозмінена відповідно до місцевих умов, домінувала на всьому європейському континенті протягом багатьох століть.

Таким чином, огляд витоків формування етнічної структури Європи свідчить, що на початкових його етапах існували соціальні спільноти, які розселилися на території всього континенту, поширюючи свій культурний вплив. Йдеться про племена гальштатської культури, індоєвропейської групи та кельтів, які, перебуваючи на вищому рівні розвитку порівняно із населенням тогочасної Європи та рівномірно розселяючись на всій її території, розповсюджували скрізь стійкі традиції політичної, економічної та релігійної культури. Зокрема, ці племена, що мігрували зі сходу, сформували традиції прийняття рішень на зборах племені, общинного способу реалізації землекористування, воєнної організації територіального устрою та деякі інші, котрі були втілені у державно-правовій практиці країн усіх європейських регіонів за часів Середньовіччя. Вплив «високих культур сходу» в такий спосіб сприяв тому, що їхні традиції були вдосконалені європейськими племенами та доведені до більш довершених форм. Відтак, очевидним є спільне походження всіх європейських етносів на початковому етапі та збереження ними споріднених традицій політичної, економічної й інших видів культури. Подальша перспектива досліджень із заявленої проблематики вбачається у порівняльному аналізі впливу етнічних чинників на розвиток права у різних народів Європи.

¹ Артановский С.Н. Историческое единство человечества и взаимное влияние культур. Ленинград : Просвещение, 1967. С. 43.

² Там само. С. 34.

³ Ратцель Ф. Народоведение. Санкт-Петербург, 1900. С. 795.

⁴ Гизо Ф. История цивилизации в Европе. Санкт-Петербург, 1898. С. 8.

⁵ Киндер Г., Хингельман В. Всесвітня історія: dtv-Atlas / пер. з нім. Київ : Знання-Прес, 2001. С. 19.

⁶ Там само. С. 21.

⁷ Баюн Л.С. Древняя Европа и индоевропейская проблема. *История Европы*. Москва : Наука, 1988. Т. 1: Древняя Европа. С. 97–110.

⁸ О зОгейн Д. Історія кельтів. Київ : Вид-во Жупанського, 2011. С. 10.

⁹ Там само. С. 67.

¹⁰ Там само. С. 23.

Резюме

Іванов О.Ю. Етнічні витоки європейської цивілізації як основи правового простору.

У статті проаналізовано початковий етап становлення етнічного складу Європи. Окрему увагу приділено впливу культур Сходу на формування споріднених ознак у розвитку політичної культури племен на всій території європейського континенту.

Ключові слова: етнос, цивілізація, єдність, культура, племена.

Резюме

Іванов А.Ю. Этнические истоки европейской цивилизации как основы правового пространства.

В статье проанализирован начальный этап становления этнического состава Европы. Особое внимание уделено влиянию культур Востока на формирование родственных признаков в развитии политической культуры племен на всей территории европейского континента.

Ключевые слова: этнос, цивилизация, единство, культура, племена.

Summary

Ivanov O. Ethnic Origins of the European Civilization as the Background for the Legal Space.

The article deals with the primitive stage of the European ethnic structure arrangement. The way Eastern cultures influenced formation of the similar features within political culture of the tribes all over the European continent has been profoundly analyzed.

Key words: ethnosc, civilization, unity, culture, tribes.